

Rapuhippa

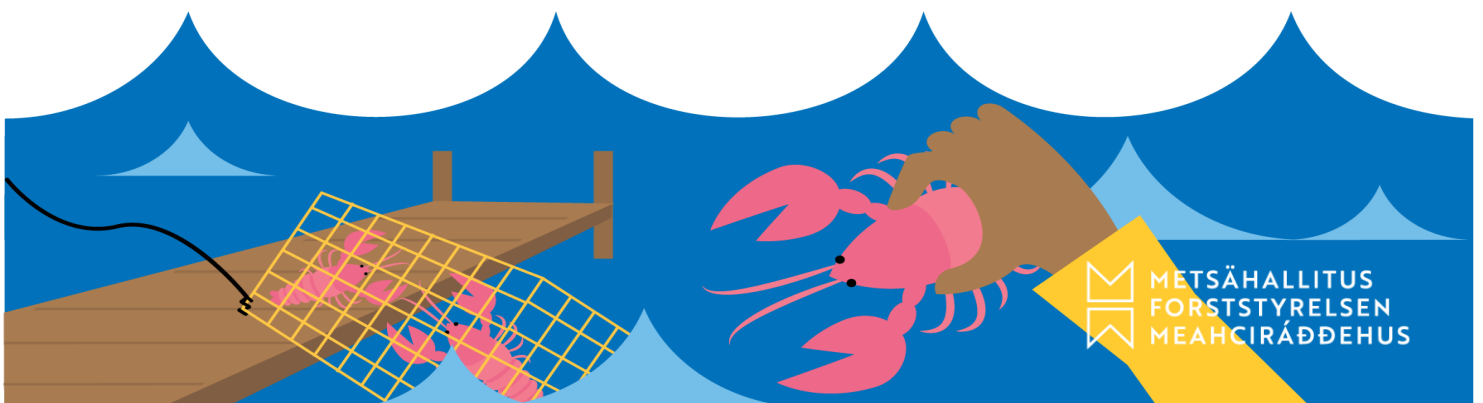
Kenelle: Alakoulu	Missä: Ulkona (tai liikuntasalissa)
Eräpassin osio: Kalastus	Milloin: Kaikki vuodenaajat
Oppimistavoitteet: Opitaan tuntemaan suomalaiset rapulajit ja niitä uhkaavat vaarat.	Tarvikkeet: (joukkueliivit)
Kesto: Noin 15 min	Henkilöresurssit: 1

OHJEET

Ennen leikkiin ryhtymistä oppilaille voi näyttää kuvia Suomessa esiintyvistä ravuista. Voidaan yhdessä tarkkailla rapujen tuntomerkkejä, puhua rapujen koosta sekä elinympäristöstä ja käydä läpi käsitteet rapurutto ja merta.

Leikin kulku:

1. Piirretään maahan isohko ympyrä, joka toimii rapupyödyksenä, eli mertana.
2. Valitaan leikkijöiden joukosta yksi "rapurutoksi" ja yksi "ravustajaksi", jotka toimivat siis kiinniottajina (hippoina). Loput leikkijöistä ovat rapuja.
3. Loput leikkijät (ravut) jaetaan jokirapuihin ja täplärapuihin, esim. vaatteiden värin mukaan ("punaiset ja mustat ovat jokirapuja ja loput täplärapuja") tai heille jaetaan joukkueliivit.
4. Rapurutto ja ravustaja alkavat saalistaa rapuja, jotka juoksevat karkuun.
 - Rapurutto voi ottaa kiinni VAIN jokirapuja. Kun rapurutto saa jokiravun kiinni, jäähmettyy jokirapu paikalleen (eli sairastuu). Rapurutosta voi pelastua, kun toinen jokirapu käy halaamassa häntä ja saa näin taas juosta karkuun.
 - Ravustaja voi ottaa kiinni sekä jokirapuja että täplärapuja. Kun ravustaja saa jokiravun tai täpläravun kiinni, hän vie ravun mertaan. Merrasta pelastuu, kun kaksi muuta rapua tarttuu pyödykseen jäänyttä rapua käsistä ja kuljettaa hänet merran ulkopuolelle.

5. Leikki loppuu, kun kaikki ovat jähmettyneenä paikalleen, ovat merrassa tai kun opettaja käskää niin.

Muunnoksia:

- Kiinniottajia on vain yksi: joko rapurutto tai ravustaja
- Leikkijöitä ei erotella jokirapuihin ja täplärapuihin
- Sovitaan, että pelissä voi edetä vain rapukävelyllä

TAUSTAA

Suomessa on kaksi yleisesti esiintyvää rapulajia, jotka ovat jokirapu ja täplärapu. Lisäksi Suomeen on istutettu kapeasaksirapuja muutamaan järveen ja Itämerellä tavataan satunnaisesti villasaksirapuja. Jokirapu on Suomen alkuperäinen laji ja Euroopan yleisin rapulaji. Täplärapu, joka alun perin on kotoisin Pohjois-Amerikasta, on istutettu Suomeen 1960-luvulla.

Rapu on hyödyllinen pohjaeläin, joka syö kuollutta pohjaeliöstöä (kasveja ja eläimiä). Ravuilla on 10 raajaa ja ne ovat noin 10–12 cm pitkiä. Rapujen eturaajat ovat kehittyneet voimakkaiksi saksiksi, ja isokokoinen rapu voi helposti näpsäistä katki jopa ihmisen sormen! Takaruumiin raajat ovat uimista varten ja keskiruumiin jaloilla rapu kävelee. Ravuilla on kova kitiininen kuori, joka toimii ulkoisena tukirankana ja suojana. Ravuilla ei siis ole luurankoa, vaan niiden lihakset kiinnittyvät kuoreen. Jotta rapu pystyy kasvamaan, sen on vaihdettava kuorta säännöllisesti. Rapu luo vanhan kuorensa ja kasvaa uudessa kuoreessaan vain sen aikaa, kun kuori on joustava ja mahdollistaa kasvamisen. Sitten se vaihtaa taas kuorensa.

Ravut haistelevat ja maistelevat tuntosarvillaan ja saksiansa kärkiosilla. Ravut voivat nähdä samaan aikaan sekä eteen että taakse, sillä niiden silmät ovat ”tappien” päässä ja liikkuvat tosistaan riippumatta. Ravut hengittävät kiduksillaan. Suomessa esiintyvät ravut vaipuvat talveksi horrokseen.

Jokirapu (*Astacus astacus*) ja **Täplärapu** (*Pasifastacus leniusculus*) ovat samankaltaisia eläimiä, mutta selkeitä erojakin on. Jokiravulla on pienemmät ja kapeammat saksit kuin täpläravulla. Täpläravun kuori on sileämpi kuin jokiravun. Täplärapu on saanut nimensä saksen hangassa olevasta si- nertävästä tai valkoisesta pilkusta. Jokiravulla ei sellaista ole. Vertaile eroja alla olevien kuvien avulla!

Rapurutto on virustauti, joka tappaa jokirapuja. Täpläravut kantavat lähes aina rapuruttoa ja voivat tartuttaa sen jokirapuun, vaikka eivät itse sairastu. Siksi täplärapuja ei saa siirtää sellaisiin vesistöihin, joissa esiintyy jokirapuja. Myös ravunpyyntivälineet, kuten merrat, pitää desinfioida aina käytön jälkeen, jotta rapurutto ei leviä niiden välityksellä. Täpläravut ovat monin paikoin aiheuttaneet jokirapukantojen pienentymistä. Merkittävä syy tähän on juuri rapurutto, mutta myös täplärapujen aggressiivisempi käytös, joka häiritsee esimerkiksi jokirapujen lisääntymistä.

Ravut ovat arvostettu juhlaruoka, jota syödään erityisesti ravustuskaudella. Ravustuskausi alkaa heinäkuussa ja päättyy lokakuun loppuun. Muuna aikana ravustus on kiellettyä. Elokuussa rapuseson- gin ollessa kuumimmillaan vietetäänkin usein rapujuhlia. Tämä perinne on saanut alkunsa Ruotsista, josta rapujuhlat (kräftskiva) ovat levinneet suomenruotsalaisen väestön kautta myös Suomeen.

Ravut valmistetaan keittämällä. Kuumassa vedessä ravun ruskea kuori muuttuu punaiseksi, sillä rapujen kitiinisessä kuoressa on monenlaisia väriyväsiä (valkoisia, keltaisia, sinisiä, mustia, ruskeita ja punaisia), joista kaikki muut paitsi punaiset hajoavat kuumuudessa.

Täplärapu (kuva: Laura Ticklen/Metsähallitus)

Jokirapu (kuva: Mikko Suonio/Vastavalo)